

5. Винокур, Т.Г. Говорящий и слушающий. Варианты речевого поведения / Т.Г. Винокур. – Москва, 1993.

6. Якобсон, Р. Лингвистика и поэтика / Р. Якобсон // Структурализм: “за” и “против”. – Москва, 1987.

УДК 881.111-312.1.09

*Мирошниченко Ю.О.
(Мелітополь, Україна)*

ЕКЗИСТЕНЦІЙНІ МОТИВИ В РОМАНІ Д. МІТЧЕЛА „СОН № 9”

Дана стаття пов’язана з проблемою екзистенціалізму в сучасному англійському романі. Виділені основні екзистенційні мотиви, пов’язані із відповідною проблематикою, визначені їхні функції у тексті.

Ключові слова: екзистенціалізм, мотив, постмодернізм.

Данная статья связана с проблемой экзистенциализма в современном английском романе. Выделены основные экзистенционные мотивы, связанные с соответствующей проблематикой, определены их функции в тексте.

Ключевые слова: экзистенциализм, мотив, постмодернизм.

This article deals with the problem of existentialism in a modern English novel. The basic existential motives are pointed out, they are connected with the corresponding problems and their functions in the text are determined.

Key words: existentialism, motive, postmodernism.

Девід Мітчел – англійський романіст, представник літератури постмодернізму. Він написав всього чотири романи („Літературний привід” („Ghostwritten”), „Сон №9” („Number 9 Dream”) „Хмарний атлас” („Cloud Atlas”) „Black Swan Green”, але ще не досить великий добуток письменника є значним феноменом в історії літератури, культури та естетичної думки сучасної Британії і може скласти конкуренцію загальноновизнаним стовам англійської літератури – А. Байетт, Л. Норфолку та Р. Каск.

Найважливішою домінантою, яка дозволяє скласти цілісне уявлення про творчу індивідуальність письменника, є категорія художнього світу”.

Художній світ творів Мітчела – реальність відображена у дзеркалі авторської поетичної свідомості. Внаслідок уваги письменника до універсалий буття, світобудови, сенсу життя його тексти набувають філософської глибини [1: 696]. Світ творів англійського митця існує у системі смислових координат екзистенціалізму.

Екзистенціалізм (від лат. існування) – філософський, а пізніше літературний напрямок 40-60 р. ХХ століття. Спираючись на ідеї Ф.М. Достоевського, філософію Ф. Ніцше, С. К’єркегора, М. Бердяєва, екзистенціалісти малюють людину у світі зв’язків, що розпадаються, у стані тривоги, передчуття загибелі, тобто в „прикордонному стані”,

© *Мирошниченко Ю.О., 2012*

наприклад, перед обличчям смерті. Відповідно до концепції екзистенціалізму, поведінка людини в суспільстві мотивована не зовнішнім впливом, а вільним вибором самої особистості, що неминуче накладає на неї відповідальність за все, що відбувається в світі [3: 201].

Екзистенціалізм змушує людину до самотності і покинутості, у межах даної філософської системи в принципі немає шляхів, що виводять її з цього духовного стану [139].

Велике значення для екзистенціалістів має постановка і рішення проблеми волі, яка розуміється як „вибір” особистістю однієї з незліченних можливостей. Предмети і тварини не мають волі, оскільки відразу володіють „сушим”, есенцією. Людина ж досягає своє буття протягом всього життя і несе відповідальність за кожну дію, не може пояснювати свої помилки „обставинами”. В остаточному підсумку, ідеальна воля людини — це свобода особистості від суспільства [4]. За твердженнями С. К`ркегора „страх виникає в людини як істоти вільної, але відзначеної печаткою первородного гріха, а тому смертного і кінцевого. Страх виникає з усвідомлення неможливості подолання власної смерті і ризику неправильного розпорядження власною волею. Страх у такий спосіб є ситуацією, у якій виявляється людська воля” [5].

В екзистенціальній психології найголовніше – думка про унікальність кожного людського життя. „Ми незамінні, ми неповторні”, – проголошував мислитель Х. Ортега-і-Гассет [6]. З цього приводу можна відзначити, що сенс життя для кожного унікальний, про нього можна довго і безцільно сперечатися. Але той факт, що досягнення змісту відбувається найчастіше через творчість (самореалізацію, споглядання творів мистецтва), емоційні переживання (почуття любові, турботи, дружби), навряд чи може викликати сумнів [6].

Таким чином, екзистенціалісти приділяють велику увагу проблемам життя і смерті, волі і відповідальності, сенсу існування і самотності людини в суспільстві.

Основні питання екзистенціалізму – в центрі романів Д. Мітчела, незважаючи на те, що автор не створив ще повної філософської моделі власного розуміння буття у творчості.

Англійські письменники ХХ ст., зокрема, А. Мердок та В. Голдінг, зверталися до проблеми специфічно особистісного існування, але в контексті спільності і комунікації безлічі інших людей [68: 70]. А Д. Мітчел, представник вже літератури ХХІ століття, наполягає на тому, що для його персонажів характерним є індивідуалізм, небажання бути такими, як інші, дотримуватися загальноприйнятих норм.

Метою даного дослідження є виділення основних екзистенційних мотивів роману Д. Мітчела „Сон № 9”.

Актуальність дослідження зумовлена недостатністю вивчення творчості Д. Мітчела як у зарубіжному, так і у вітчизняному літературознавстві (це публікації переважно біографічного плану), а також необхідністю визначення характеру співвідношення філософем екзистенціалізму та художнього світу постмодернізму в цілому.

Даніель Зелевські в статті „Ікра Зомбі спускається до Землі” наголошує на тому, що роман „Сон № 9” – це по'єднання уявного світу й реальності, мрії й дійсності, де головні герої розмірковують над сенсом життя [7], а А. Карбовський наполягає на тому, що дев'ять різних частин „Сну № 9” показують абсурдність людського життя в сучасному світі. Це суміш наукової фантастики з містичними мріями героя, з сентиментальними

спогадами про покійну сестру - близнючку, з зануренням в еротичне нічне життя сучасного мегаполісу, історіями Якудзи, міркуваннями про значення людського існування, апокаліпсичною розв'язкою, і – з тишею. Хоча книга складається з таких різних частин, у неї є досить чітка композиція, у межах якої автор намагається вирішувати вічні питання людського існування, використовуючи постсучасну літературну гаму ХХІ сторіччя [8].

У романі „Сон № 9” автор не вдається до типового для постмодернізму „змішування” великого спектру жанрів і стилів, а зосереджується на створенні єдиної сюжетної лінії – розповіді про пригоди японського юнака Еїдзі Міяке.

Після втечі матері і смерті своєї сестри-близнюки провінціал Еїдзі Міяке вирішує вирушити до Токіо на пошуки свого біологічного батька. Стеження за юристом, що протягом багатьох років виплачувала їхньому сімейству компенсацію, приводить хлопця до багатопверхового будинку „Паноптікон Індастріз”, де, начеб то, працює його батько. Після декількох невдалих спроб проникнення в „Паноптікон” юний Міяке влаштовується на роботу в залізничне бюро знахідок. Тут його чекає зовсім божевільне майбутнє, світ ігрових аркад, червоних ліхтарів і жорстоких якудза. Світ по той бік повсякденної реальності.

Екзистенціальні мотиви уплетені в тканину роману письменника дуже ненав'язливо, там, де він звертається до вічних категорій, серед яких - життя, смерть, воля, самотність, страх.

Аналізуючи роман, по-перше, необхідно зазначити, що уважність Мітчела не тільки прикута до внутрішнього світу особистості, її щиросердечних переживань, автор намагається визначити **місце людини в існуючому сучасному світі** і змогу протистояти не завжди бажаним змінам: „Усю Японію забетоновано. Останні ліси стали викинутими паличками для їди. Внутрішнє море засипали й проголосили всеяпонською автостоянкою, а де колись стояли гори, зникають у хмарах будинки. Коли люди досягають двадцятирічного віку, їм ампутують ноги, а тулуби обладнують інтерфейсами, які вмикаються штекерами прямо в розумні самокатки для пересування вдома і на службі. Мені двадцять років виповнилося ще у вересні, тож я давно пропустив час для операції перехідного ритуалу. Проте я хочу зберегти ноги, тому вступаю в рух опору” [9: 406-407].

Одним з концептуально значущих з точки зору філософії екзистенціалізму у творчості Д. Мітчела можна вважати **мотив самотності людини**, її замкнутості в цій самотності і безвихідності. Локалізований у різних частинах тексту, він виявляється на рівні створення образів, у композиції, підтексті.

У центрі роману „Сон № 9” – герой-одинак. У ньому немає нічого романтичного, він просто один. Він самотній і не знаходить нікого близького собі за духом і силою. Ця людина не слабка, вона не залежить від суспільства, але бажає бути в ньому, свою відірваність від світу сприймає як тяжкий тягар. Персонаж прагне знайти зв'язок з цим світом. У романі „Сон № 9” мотив самотності виражений у граничній гостроті і тотальності: „У місті, де п'ять мільйонів жінок, я [Еїдзі Міяке], перебуваючи в сексуальному розквіті, самотній, мов хворий на проказу” [9: 55].

Девід Мітчел визначає **сутність життя**, з'ясовує ступінь включності людини в загальносвітотвий потік розвитку.

В інтерпретації мотивів, пов'язаних із відношенням людини до життя, основною домінантою стає вислів: „Людське життя, старий, це гра в карти. Карти нам роздають в

утробі. Дітлахами ми кілька карт скидаємо, кілька добираємо. Зрілість, старий, — це більше карт — робота, веселе життя, удари, шлюб... карти приходять, карти йдуть. Буває, маєш сильні карти і весь час виграєш. А буває, що перемоги в одну мить змінюються крахом. Робиш ставки, замовляєш карту, блефуєш” [9: 281].

Лиха доля лишає людину зовнішньої свободи, але в неї завжди залишається внутрішня. Мати сенс у житті – найкращий спосіб використовувати можливості, які пропонує та чи інша ситуація.

„Який сенс мого життя?” Тобто візьмімо „Добре темперований клавір”. Для мене це — молекулярна гармонія. Для мого батька — поламана швейна машинка. Для Баха — експеримент з композиції для всіх доступних клавіш. Для Бахової жінки це — гроші, щоб заплатити за нову перуку. Хто має рацію? Окремо маємо всі - ми. Загалом не має ніхто з нас” [9: 343].

„- Ти шукаєш свого сенсу. Знайдеш – і в ту мить сенс зміниться й доведеться починати все спочатку.

- Але ж це означає, що ніколи...”[9: 302]. Тобто людина завжди чогось вимагає від себе, прагне досягнути своєї мети. І цей процес нескінченний.

Протистояння особистості створює необхідність звернення до **мотиву смерті**.

Смерть не сприймається як трагічне явище людського життя: для англійського письменника вона є таким собі „новосіллям”, переходом в інший світ, де продовжиться спілкування з друзями і заняття творчістю.

„Я і дівчина з калейдоскопними очима довго дивимось одне на одного, доки, подоланий красою власної смерті, я тону повільними сумними колами” [9: 26].

Смерть розуміється Мітчелом як необхідна умова для продовження життя не тільки в плані біологічному, але й у плані загальної гармонії.

„...можливо, ви б хотіли знати, який сенс має моя смерть. Можливо, ви шкодуєте, що не маєте ні попелу, ні кісток, щоб поставити в сімейну гробницю. Цей щоденник – моя вітха, мій сенс і моє тіло. Море – чудова гробниця. Не тужіть надмірно” [9: 269].

„Смерть, Міяке, не така й погана. В основному це те саме, що й служба” [9: 387].

Що стосується **страху**, то на думку Д. Мітчела – це „не обов’язково означає слабкість. Я зневажаю слабкість, але зневажаю і даремні вбивства. Щоб вижити, ти повинен себе переконати, що сьогодні заблукав у чужий слабкий сон [1, 203]. Тобто страх – це своєрідний прояв людської волі.

Отже, навіть такий неповний аналіз основних мотивів екзистенційного світосприйняття Девіда Мітчела показує, що головний об’єкт його дослідження — самотня людина у стані щиросердечної незадоволеності, яка сумнівається у власній необхідності, охоплена суперечливими почуттями, думками, страхами, міркуваннями над проблемою смерті, але з сильною волею, що може долати усе.

ЛІТЕРАТУРА

1. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р.Т. Гром’яка, Ю.І. Коваліва, В.І. Теремка. – ВЦ „Академія”, 2006. – 752 с.

2. Охрименко О.Г. Фундаментальні філософські проблеми. — Режим доступу до статті: www.philski.univ.kiev.ua

3. Белокурова С.П. словарь литературоведческих терминов. – СПб.: Паритет, 2007. – 320 с.
4. Экзистенциализм. Материал из википедии. — Режим доступа до статті: <http://ru.wikipedia.org>
5. Киркегор С. Материал из википедии. — Режим доступа до статті: http://ru.wikipedia.org/wiki/Киркегор,_Сёрен_
6. Елизарова Е. Что такое экзистенциальная психология? В поисках смысла... — Режим доступа до статті: <http://shkolazhizni.ru/archive/0/n-30920/>
7. Zalevski D. Zombie Spawn Descend to Earth. — Режим доступа до статті: <http://www.hytimes.com/2002/03/24/books/zombie-spawn-descend-to-earth.html>
8. Karbovski A. — Режим доступа до статті: <http://www.amazon.com/Number9Dream-Devid-Mitchell/product-reviews>
9. Мітчел Девід. Сон номер 9. Роман/ Переклад з англійської Олекси Негребецького. – Київ: Ксенія Сладкевич, 2007. – 416 с.

УДК 821.22 – 31С.Данешвар

*Моллаахмади Дехази Амирреза
(Київ, Україна)*

ЖЕНСКИЕ ОБРАЗЫ В РОМАНЕ СИМИН ДАНЕШВАР «ПЛАЧ ПО СИЯВУШУ»

Статтю присвячено епічному роману сучасної іранської письменниці Сімін Данешвар, твори якої практично невідомі слов'янському світові. Важливим напрямком її літературної та громадської діяльності є захист прав жінок в Ірані. У статті аналізуються жіночі образи її програмного епічного твору, який заволодів думками багатьох іранців завдяки силі свого художнього впливу. Роман до цього часу не перекладався слов'янськими мовами.

Ключові слова: епічний роман, фемінізм, шариат, критичний реалізм.

Статья посвящается эпическому роману современной иранской писательницы Симин Данешвар, произведения которой практически неизвестны современному славянскому миру. Важным направлением её литературной и общественной деятельности является защита прав женщин в Иране. В статье анализируются женские образы её программного эпического произведения, завладевшего умами многих иранцев благодаря силе своего художественного воздействия. Роман до этого времени не переводился на славянские языки.

Ключевые слова: эпический роман, феминизм, шариат, критический реализм.

The article is devoted to an epic novel of contemporary Iranian writer Simin Daneshvar, whose works are virtually unknown to modern Slavic world. An important area of literary and social activities is to protect women's rights in Iran. The article analyzes the female characters of the epic works of the software, took possession of the minds of many Iranians, through the power of his artistic influences. The novel before that time is not translated into Slavic languages.

Key words: an epic novel, feminism, Shariat, critical realism.